ז א שנים שערים היו לבית המוקד אחד פתוח לחיל ואחד פתוח לעזרה א"ר יהודה זה א] שהיה פתוח לעזרה פשפש קטן היה לו ב שבו נכנסין לבלוש את העזרה: ח ג (א)בית המוקד כיפה ובית גדול היה מוקף רבידין של אבן וזקני בית אב ישנים שם ומפתחות העזרה בידם ד ופרחי כהונה איש כסותו בארץ: ט ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה ושלשלת ב] שהמפתחות היו תלויות בה הגיע זמן הנעילה הגביה את הטבלא בטבעת ונטל את המפתחות מן השלשלת ונעל הכהן מבפנים ובן לוי ישן לו מבחוץ גמר מלנעול החזיר את המפתחות לשלשלת ואת הטבלא למקומה נתן כסותו עליה ישן לו (ב)ה אירע קרי באחד מהם יוצא והולך לו במסיבה ההולכת תחת הבירה והנרות דולקים מכאן ומכאן עד שהוא מגיע לבית הטבילה ר"א בן יעקב אומר במסיבה ההולכת תחת החיל יוצא והולך לו בטדי:

הדרן עלך בשלשה מקומות

הר ו הבית היה ה' מאות אמה על ה' מאות אמה ז רובו מן הדרום שני לו מן המזרח שלישי לו מן הצפון מיעוטו מן המערב מקום שהיה רוב מדתו שם היה רוב תשמישו: ב ח כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל חוץ ממי שאירעו דבר שהוא מקיף לשמאל מה לך מקיף לשמאל שאני אבל השוכן בבית הזה ינחמך שאני מנודה השוכן בבית הזה יתן (ג)בלבך ויקרבוך דברי ר"מ א"ל רבי יוסי עשיתן כאילו עברו עליו את הדין אלא השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך:

לפנים

ו כבר נתבאר שבית המוקד הוא בית גדול בשיעורו והיו בארבע זויות של ארבע אלו הבתים כדמות בתי השינה שיש בטירות המלכים שהוא בית קטן בתוך בית גדול. והוא מה שאמר כקיטונא הפתוחה לטרקלין. וכבר ביארנו פעמים טרקלין שהוא בית המלכות וקיטון מקום בית השינה שישנים בו בזמן הקיץ תרגום קיץ קייטא ולפי שהיו אלו הארבעה לשכות שתים מהם והם מצד העזרה קדש ושתים חול עשו בקרקעיתם ממעל שבכות להבדיל קרקע השתים של הקדש מקרקע שתים של חול. ופשפש הוא דבר קטן מפסיק מנוקב נקבים קטנים לפעמים עושים אותו מקנים ונקרא מבעאב בלשון ערב אצל ההמון ולפעמים עושין מעצים ונקראים אצלינו שבכות ולפעמים עושים בדים על אותו הצורה מאיזה דבר שיהיה והוא נקרא פשפש ולפיכך אין אנו צריכין לבאר שם זה פעם אחרת להבא וכבר הקדמנו אותו בשלישי מתמיד. ומה שאמר לשכת הטלאים. היתה במקצוע צפונית מערבית ונתן אותו בכאן מערבית דרומית ותירצו קושיא זו בתלמוד (יומא יז.) ואמרו דקאי בצפון ומחזיא בדרום דקאי בדרום ומחזיא בצפון ומסתברא דמערבית דרומית הוה קיימא ועניין זה הוא שהיתה נתונה בבית המוקד עצמו מערבית דרומית וכמו שזכר כאן וכשמשערין מקומה לנגד העזרה תהא מן העזרה צפונית מערבית כמו שזכר בתמיד (ל.) כשנתן אותה בלשכה זו והוא בעזרה והואיל והדבר כן אז תהא לשכת עושים לחם הפנים. שהיא רביעית ללשכת הטלאים כמנין תמיד כמו שזכר שם דרומית מזרחית מבית המוקד כמו שזכר כאן ואני ידעתי שאין מביאים זה ז) בגמרא אלא מראיתו בצורה וזו היא צורת מקום בית המוקד בעזרה וצורת הארבע לשכות שבו והסתכל בצורה ומה שכתוב בה ויתבאר לך כל מה שכתוב כאן וזו היא הצורה (א) ומבואר הוא שהלשכה הנקראת בתמיד לשכת החותמות היא שגנזו בה בני חשמונאי אבני מזבח. והלשכה שיש בה מדורות האש ששם מתחמם מי שטבל כמו שנתבאר בתחלת תמיד היא נקראת בשלישי מתמיד לשכת בית המוקד. והוא שאמר כאן עלייה שבהן יורדין לבית הטבילה ודע זה: ז כבר זכרנו בתחילת תמיד שמבית המוקד היו נכנסים לחפש העזרה כל יום והיו נכנסין על פתח קטן וכבר ציירנו בצורה זו שהקדמנו השני פתחים אחד בדרומו לצד צפון העזרה והא' בצפונו לצד החיל כמו שהוא מבואר בצורה: ח לפי הנראה ממשנה זו שהיו צריכים מפתחות לסגור הדלתות והיו מנעולי דלתותיהם בלי ספק דומים למנעולים הנקראים בלשון ערבי אקפ"ל אלול"ב ובלע"ז קאדיני"ש דטורנ"ו שעושים אותם אצלינו ואינם נסגרים אלא במפתחותיהם שבהם נפתחים. וכבר זכרנו פי' הלכה זו בתחילת תמיד: ט ר"א בן יעקב אומר. שאינו חוזר טבול יום זה לבית המוקד אלא יוצא להר הבית לפי שטדי הוא השער הצפוני משער הר הבית כמו שזכרנו כבר בפרק זה. ואין הלכה כר"א בן יעקב: הדרן עלך בשלשה מקומות

הר הבית וכו'. אמרו שהעזרה לא היתה באמצע הר הבית אלא היה הרוחק שיש בין חומת הר הבית ובין חומת העזרה לצד דרום יותר מן הרוחק שיש ביניהן מצד המזרח והרוחק ממזרח יותר מהצפוני והצפוני יותר מן המערבי והנני מצייר עכשיו זה ואצייר החיל והסורג ועזרת הנשים הנזכרת בכאן בפרק הזה כדי שתהא צורה אחד ולא נצטרך להרבות וזו היא צורת זה (ב). ב פירוש ג] זה כגון מי שנכנס על שער שושן הבירה אינו הולך אלא לצד שער טדי וכן תקיף לכל הנכנס על שער מהשערים. ועניין כאילו עברו עליו את הדין. שעברו חק ועניינים אין מושכין לדיניהם אלא פוסקין עליו שמטה ונתחייב אלהם נדוי ודברי רבי יוסי אמת:

כשלדס

הר הבית היה כו'. הר המוריה שעליו הבית בנוי רובו מן הדרום רובו של בנין בדרום ההר שבדרום ההר היה רוב תשמיש העזרה (א): ד) **לא מן המזרח**. פחות מן הרוב במזרח שתשמיש המזרח מועט מתשמיש הדרום ותשמיש הצפון פחות משל מזרח ומועט שבכולם במערב שאין תשמיש היכל כל כך ולבי מגמגם בלשון: **ב מה לך מקיף לשמאל**. שואלין לו וזה משיב שאני אבל והם עונין השוכן וכן שאני מנודה: ה) **ג לפנים ממנו**. מכותל חומת הר הבית: **סורג גבוה י' טפחים**. מקלעות עלים כגון לט"ש ארוגות זו על גב זו באלכסון כעין שמסרגין את המטות: **י"ג השתחואות**. על הנס שזכו לגודרה: לפנים ממנו. מן הסורג: **החיל י' אמות**. עשר אמות רחבה מן הסורג לחיל מדלא קתני הכא גבוה כדקתני בסורג שמע מינה אורך ורוחב קא חשיב ובגובה לא נתנו שיעור דתנן לקמן כל הכתלים שהיו שם גבוהים חוץ מכותל מזרחי שבו הכהן השורף את הפרה מכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם ואם לא היה נמוך כותל מזרחי זה של החיל לא היה ו) מלינו רואה מעל גבי פתח היכל כדמפרש ביומא (דף טז.): ושתים עשרה מעלות היו שם: **ושלחה**. משך שלה ופעם אמר רבי החיל עשר אמות גובה כותלו (ב) ומוסב על גובה הכותל הסורג: **חוץ משל אולם**. שתים עשרה מעלות שבין אולם ולמזבח שנינו לקמן ושלחה אמה: (על) כל הפתחים כו' חוץ משל אולם. שרוחבו עשרים אמה ברוחב הבית וגובהו ארבעים אמה: **היו להן שקופות**. סיפין עשויין בבנין לשם הקשת הדלת ואפילו בשל אולם שאין בו דלת היו שקופות מזוזות לעצמן אלים וסיפים כל אורך הדלת: חוץ משל טדי. שאין לו בנין סף: **ב' אבנים מונחות זו על גב זו**. באחד חקוק חצי הפתח משקוף העליון וחקק חצי מזוזה מכאן וחקק חצי מזוזה מכאן ובאחד חקוק מפתן התחתון וחצי מזוזה חקוקה מכאן וחצי מזוזה חקוקה מכאן: מוטות. לא ידעתי לשונו: **שנעשה בהן נס**. מפורש ביומא (דף לח.): **מזהיב**. קריל"ש כזהב: **ד מן הכותל המזרחי**. של החיל שהיה נמוך כעשר אמות לראות מעליו פתחו של היכל במסכת יומא (דף טז.): **ה עזרת נשים**. היא חומת העזרה החיצונה והמקום קרוי כן: **היה קל"ה על קל"ה**. והכל פנוי חצר גדולה חוץ מד' מקלעותיה של ארבעים כל אחת ואחת ואיני יודע אם מרובעות היו אבל של יחזקאל היו ארבעים אורך ושלשים רוחב ולסוף קל"ה אמות היתה חומה והבדילה בין עזרת נשים לעזרת ישראל מלבד ט"ו מעלות העולות מתוכה לעזרת ישראל כמפורש: **ולא היו מקורות**. הלשכות האלה אלא כמין חצרות הן: וכן הן עתידות להיות. (ג) של יחזקאל לעתיד לבא חצרות בלא תקרה כדי לבשל בתוכן את זבח העם שלמי התודה ואיל נזיר ככתוב במשנה. ויוציאני מחצר הפנימית היא עזרת ישראל אל החצר החיצונה היא עזרת נשים וחומה גבוהה היתה שם בין שתי שערים אלים ואולמים כמו שכתוב אלא שאינן מקורות ואומר אני מה לשון קטורות מקטרן תרגום קיטור. העשן של המבשלים עולה למעלה שאין על גביהן תקרה היא מרפסת המהלכת סביב כל החצר החיצונה ללשכות אל הרצפה במקרא מפורש ולימדנו קטורות שעל אותן מקלועי החצר פוסקת אותה הרצפה כדי להעלות עשן למעלה: **היא היתה לשכת המצורעים**. ששם היו טובלין תיכף להכניס ידיהם לבהונות להזות עליהן מדם האשם והשמן שכל הנכנס לעזרה טעון ביאת מים והלשכה לא נתקדשה: **וחלקה היתה**. כל חומת העזרה החיצונה פנויה מכולם בראשונה ולבסוף הקיפוה בסיסטרא זיזין וגזוזטראות נעלו בחומה ובנו עליה תקרה ומרפסת לצורך שמחת בית השואבה המפורש בסוכה שלא יתערבו שם אנשים ונשים: **מתוכה**. מעזרת נשים לעזרת ישראל: **עומדים בשיר**. לוים

בתחלת

עין משפט
נר מצוה

י א מיי' פ"ה מהלכות בית הבחירה הל' ט:
יא ב מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל"א:
יב ג מיי' פ"ח מהל' בית הבחירה הל' ה:
יג ד מיי' שם הל' ו:
יד ה מיי' שם פ"ה הלכה יא:
א ו מיי' שם הלכה א:
ב ז מיי' שם הלכה ו:
ג ח מיי' שם פרק ז הלכה ג:

שיטה מקובצת

א] זה שהוא תיבת שהיה נמחק: ב] ושלשלת המפתחות היתה קבוע בה: ג] פי' כשנכנס משער שושן הבירה:

פי' הרא"ש

הפנים דכי מני נמי דרך שמאל הוא לחם הפנים שהוא רביעית לה במקצוע דרומית מערבית כיון דלשכת הטלאים במערבית צפונית ופריך התם והאמר מר כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין ומשני ה"מ בעבודה אבל הכא חושבנא בעלמא הוא. והא דלא פריך התם דהכא תנן במזרחית צפונית היה גנזו בית חשמונאי [אבני המזבח] צפונית מערבית בה יורדין לבית הטבילה והתם קרי להו לשכת החותמות ולשכת בית המוקד וי"ל דהתם קרי להו בשם עיקר תשמישן והכא קאמר דגם אלו דברים עשו להם ותימה אמאי לא משני בלחם דאתי מדרום לצפון מתחזיא ליה מזרחית דרומית ואמאן דאתי מצפון לדרום מתחזיא ליה דרומית מזרחית וי"ל דלשכת בית המוקד היה בה תשמיש רב והיתה גדולה אבל לשכת לחם הפנים היה בה תשמיש מעט ולא היתה גדולה ולא שייך בה למימר אקצורי מקצייא: **ז פשפש**. (בין) שער קטן עומד תוך שער גדול: **לבלוש את העזרה**. לחפש אם חסר כלום כדתנן בפ"ק דתמיד [דף כו:]: **ח רובדין של אבן**. בפ"ק דתמיד [שם] [רובדין מאי ניהו גזורתא דאצטוותא] דסלקא לאצטוותא פי' מעלות היו בחומה מאבני גזית שהיו עולים [על ידם] לאיצטוות רחבות מתוקנות לישן שם: **ומפתחות העזרה בידם**. פירושן כמפרש ואזיל: **ט ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש**. כל הבית היה מרוצף באבני שיש מחוברות בסיד ובנין אבל על שהיא אמה על אמה לא היתה מחוברת והיה תחתיה חלל וטבעת היתה בה קבועה ומלמעלה להגביה את הטבלא כדי

מסורת הש"ס

א) תמיד כה, ב) [תמיד כה:], ג) נ"ל בלשכה וכ"ה במשנה שבמשניות, ד) נ"ל לו, ה) שייך לקמן אחר לו, ו) נ"ל מלו, ז) נ"ל במהרה וכ"ה בדפוס נאפולי.

הגהות הב"ח

(א) בפי' הר"ש ד"ה הר הבית וכו' העזרה הס"ד ואח"כ מ"ה [שני לו] מן המזרח: (ב) ד"ה וי"ב מעלות וכו' ושוכה. נ"ב האי דקאמר עשרה אמות: (ג) ד"ה וכן הן עתידות להיות כמו של:

פי' הרא"ש (המשך)

פרק שני

א הר הבית היה ת"ק אמה על ת"ק אמה. נקרא הר על שם נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים והיתה היקף הר הבית ת"ק אמה על ת"ק אמה מרובע ובו היו החיל ועזרת נשים והעזרה וההיכל ורמז לת"ק [שמות כז] אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים שאין ת"ל בחמשים שבתבר המשכן א' מחלק חמשים שבהר הבית כיצד חלוק ת"ק על ת"ק והרצועות נ' על נ' הרי ק' רצועות של נ' על נ' הרי חצר המשכן א' מחמשים מהר הבית: **ורובו מן הדרום**. רוב בנין הלשכות היו בדרומו של ת"ק על ת"ק והיינו דכתיב ביחזקאל [מ] ויניחני אל הר גבוה מאד ועליו כמבנה עיר מנגב שהיה מבונה הבנין עליו מנגב כההיא דדרש' פ"ק דסוטה וחברון שבע שנים נבנתה אף הכתיב [תהלים מח] ירכתי צפון קרית מלך רב לפי שמקום שחיטת קדשי קדשים בצפון: **שני לו מן המזרח**. כמו שני למקום שהוא שפל ממנו וכך לא היתה המזרח מבונה כמו הדרום והמערב בקצפון שפל מן המזרח והמערב מן הצפון: **שם היה רוב תשמישו**. כי בחדרים והלשכות היו משתמשים: **ב כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין**. כשהוא נכנס להר הבית אם יש לו עסק בהר הבית ואותו מקום שצריך לילך שם הוא פונה לשמאלו הוא קרוב לאותו מקום אין רשות לפנות לשמאלו להתקרב לאותו מקום אלא צריך לפנות דרך ימין ולהקיף עד שיגיע לאותו מקום ואז יוצא דרך שמאל שהולכו רק ימין אף ביציאתו וכניסתו במלאכת המשכן ילך לה מקרא משלשה פונים מזרחה [מ"א ז] שאין ת"ל פונים ד' פעמים אלא כל פינות שאתה פונה בעזרה ובהר הבית פונים לימין [יומא יז:] לראש המזבח פונים לימין: **שהוא מקיף**

ליטול את המפתח ולמטה כלפי הקרקע היתה שלשלת תלויה בה ובאותה שלשלת היו מחובר כל המפתחות: **הגביה הטבלא בטבעת**. כלומר עם הטבעת הקבועה בה: **ובן לוי ישן לו מבחוץ**. מחוץ לשער בהר הבית: **במסיבה**. בנין תחת הקרקע: **תחת הבירה**. בריש יומא [דף ב.] ופרק טבול יום [דף קד:] רבי יוחנן וריש לקיש חד אמר מקום בהר הבית ובירה שמו וח"א כל הבית קרוי בירה: **תחת החיל**. סמוך לשער הטדי שבצפון ובערוך פי' יוצא והולך בטדי א) בהר הבית שנקרא טדי:
הדרן עלך בשלשה מקומות

לשמאל. כשנכנס להר הבית פונה דרך שמאל ומשאלין [אותו] למה מקיף לשמאל והוא אומר שאני אבל: **עשיתן כאילו עברו עליו את הדין**. כאשר אתה אומר שיתן בלבם לקרבו משמע דשלא כדין רחקוהו ומתפללין שיהפוך את לבם לקרבו ואינו כן כי בדין נדוהו והקרוב תלוי בו שיכניע את לבו לשמוע לדברי חבירו ויקרבוהו ועל זה ראוי להתפלל:

א) בערוך איתא שער הצפוני נקרא טדי וכל"ל: ב) נ"ל פ"ז דף לד: ג) וכם פירש"י מגונה לשון מגונה כלומר מיושבת: